

Irreguláris zöngeminőség a mondathangsúly és a magánhangzó-minőség függvényében

**Markó Alexandra^{1,2} – Grácz Tekla Etelka^{2,3} – Deme Andrea^{1,2} – Bartók Márton^{1,2} –
Csapó Tamás Gábor^{2,4}**

**¹ELTE Fonetikai Tanszék, ²MTA–ELTE "Lendület" Lingvális Artikuláció
Kutatócsoport, ³MTA Nyelvtudományi Intézet, ⁴BME TMIT**

Az irreguláris fonáció jelenségét több nyelvben vizsgálták különféle közlési funkciókban, köztük a magyarban is (Böhm–Ujváry 2008; Markó 2013). Az irregularitás megjelenési gyakoriságát több tényező befolyásolja. A nemzetközi irodalomban gyakran említett tényezők egyike a hangsúlyosság: a hangsúlyos helyzetű magánhangzók gyakrabban valósulnak meg irreguláris zöngeminőséggel. Ugyanakkor ez a hatás nem látszik függetlennek a magánhangzó-minőségtől: a hátul képzett és a nyílt magánhangzók esetében (azaz hátrahúzott nyelvgyökkel ejtett magánhangzóknál) gyakrabban fordul elő irreguláris zöngéképzés (pl. (Malisz et al. 2013; Lancia & Grawunder 2014).

Vizsgálatunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy a magyar beszédben szó- és mondatkezdő helyzetben megjelenő magánhangzók nagyobb arányban valósulnak-e meg irreguláris zöngével, ha a magánhangzót tartalmazó szótag mondathangsúlyos az adott közlésben, mint ha nem. A külföldi szakirodalom alapján azt feltételezzük, hogy a mondathangsúlyos helyzet gyakrabban hív elő irreguláris zöngeminőséget; továbbá az alsó nyelvállású magánhangzókra jellemzőbb az irreguláris zöngé megjelenése, különösen a mondathangsúlyos helyzetben.

Szó és mondat eleji helyzetben megjelenő *i*, *e*, *u*, *a* magánhangzókat elemzünk, amelyek VpV szerkezetű két szótagú logatomok kezdő hangzói. A mondathangsúlyos kondícióban a logatom preverbális fókusz pozícióban jelenik meg, a mondathangsúly nélküli kondícióban pedig fókusz pozíciójú tagadószó előtt. Az adatközlők (10 fiatal nő) képernyőről olvasták fel a minidialógusokba ágyazott 40 célmondatot és 40 elterelő (filler) mondatot, véletlenszerű sorrendben. Az előadásban az irreguláris zöngeminőség megjelenési gyakoriságát elemezzük az akusztikai szerkezet alapján a hangsúlyosság és a magánhangzó-minőség függvényében.

Az eredmények alkalmazhatók az egészséges és a patológiás zöngeminőségek vizsgálatában egyaránt.

Irodalom

- Böhm, T. & Ujváry, I. 2008. Az irreguláris fonáció mint egyéni hangjellemző a magyar beszédben. *Beszéd kutatás* 2008: 108–120.
- Lancia, L. & Grawunder, S. 2014. Tongue-larynx interactions in the production of word initial laryngealization over different prosodic contexts: a repeated speech experiment. In: Fuchs, S., Grice, M., Hermes, A., Lancia, L. & Mücke, D. eds. *Proceedings of the 10th International Seminar on Speech Production (ISSP)*. Cologne. 245–248.
- Malisz, Z., Žygis, M. & Pompino-Marschall, B. 2013. Rhythmic structure effects on glottalisation: A study of different speech styles in Polish and German. *Laboratory Phonology* 4(1): 119–158.
- Markó, A. 2013. *Az irreguláris zöngé funkciói a magyar beszédben*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.